

**IJTIMOIIY TARMOQLARDA SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINI
HIMOYA QILISHNING HUQUQIIY MUAMMOLARI****ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ЧЕСТИ И ДОСТОИНСТВА
ЛИЧНОСТИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ****LEGAL PROBLEMS OF PROTECTING PERSONAL HONOR AND
DIGNITY ON SOCIAL NETWORKS**

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy gumanitar va amaliy fanlar fakulteti
MG'MAXT yo'nalishi 2 -bosqich talabasi
Turdialiyeva Sarvinoz Erkinbek qizi
Sarvinozkhanumturdialiyeva@gmail.com*

Аннотация: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlar rivojlanishi sharoitida shaxsning sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'sini himoya qilishning huquqiy masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, internet makonida yuzaga kelayotgan huquqbuzarliklar, yolg'on ma'lumotlar tarqatish va kiberbulling holatlarining jamiyatga ta'siri o'rganiladi. Maqolada shaxsiy nomus va qadr-qimmatni himoya qilishning milliy qonunchilikdagi asoslari hamda ularni takomillashtirish yo'nalishlari yoritib berilgan. Tadqiqot natijasida ijtimoiy tarmoqlarda fuqarolarning huquqlarini samarali himoya qilishga qaratilgan ayrim taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Калит so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, shaxs sha'ni, qadr-qimmat, huquqiy himoya, kiberbulling, yolg'on ma'lumot, internet huquqi, fuqarolik huquqlari.

Аннотация: В данной статье анализируются правовые вопросы защиты чести, достоинства и деловой репутации личности в условиях развития социальных сетей. Также рассматривается влияние правонарушений, распространения ложной информации и случаев кибербуллинга, возникающих в интернет-пространстве, на общество. В статье освещаются основы защиты чести и достоинства личности в национальном законодательстве, а также направления их совершенствования. По результатам исследования выдвигаются отдельные предложения и рекомендации, направленные на эффективную защиту прав граждан в социальных сетях.

Ключевые слова: социальные сети, честь личности, достоинство, правовая защита, кибербуллинг, ложная информация, интернет-право, гражданские права.

Annotation: *This article analyzes the legal issues of protecting personal honor, dignity, and business reputation in the context of the development of social networks. It also examines the impact of offenses occurring in the online environment, including the dissemination of false information and cases of cyberbullying, on society. The article highlights the legal foundations for protecting personal honor and dignity within national legislation and outlines directions for their improvement. Based on the research findings, several proposals and recommendations aimed at ensuring effective protection of citizens' rights in social networks are presented.*

Keywords: *social networks, personal honor, dignity, legal protection, cyberbullying, false information, internet law, civil rights.*

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ijtimoiy tarmoqlar jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Internet va raqamli platformalar orqali axborot almashinuvi tezlashib, fuqarolar o'rtasida muloqot qilish, fikr bildirish va ma'lumot tarqatish imkoniyatlari kengaydi. Biroq ushbu jarayonlar bilan bir qatorda shaxsning sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'siga putur yetkazuvchi turli salbiy holatlar ham ko'payib bormoqda.

Xususan, ijtimoiy tarmoqlarda asossiz ayblovlar, haqoratli fikrlar, yolg'on yoki tasdiqlanmagan ma'lumotlarning tarqatilishi, shuningdek kiberbulling kabi holatlar shaxs huquqlarining buzilishiga olib kelmoqda. Bunday vaziyatlar nafaqat alohida shaxslarning ma'naviy holatiga, balki jamiyatdagi ijtimoiy muhit va axborot madaniyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli shaxs sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish masalasi zamonaviy huquqiy tizimning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligida fuqarolarning sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'sini himoya qilishga qaratilgan bir qator huquqiy normalar belgilangan bo'lsa-da, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli muhit sharoitida ushbu masalalarni yanada takomillashtirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi ijtimoiy tarmoqlarda shaxs sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish bilan bog'liq huquqiy muammolarni tahlil qilish, amaldagi qonunchilikni o'rganish hamda ushbu sohada huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ijtimoiy tarmoqlar insonlarning kundalik hayotida muhim kommunikatsiya vositasiga aylandi. Bugungi kunda internet platformalari orqali axborot almashish, fikr bildirish va turli ijtimoiy munosabatlarni amalga oshirish imkoniyatlari kengayib bormoqda. Shu bilan birga, raqamli muhitda shaxsning sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'siga putur yetkazuvchi holatlar ham ko'payib borayotgani kuzatilmoqda. Ayrim foydalanuvchilar ijtimoiy tarmoqlardan boshqalarning obro'sini to'kish, haqorat qilish yoki asossiz

ma'lumotlar tarqatish vositasi sifatida foydalanmoqda. Bu esa shaxs huquqlarining buzilishiga olib keladi.¹

Huquqiy nuqtai nazardan qaralganda, shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish inson huquqlari tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Inson qadr-qimmatini hurmat qilish va himoya qilish demokratik davlatning asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, u milliy qonunchilik va xalqaro huquq normalarida mustahkamlangan. Shu bois ko'plab davlatlarning konstitutsiyalari va huquqiy tizimlarida inson sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishga alohida e'tibor qaratilgan.²

O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligida ham fuqarolarning sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'sini himoya qilishga qaratilgan bir qator huquqiy normalar mavjud. Jumladan, fuqarolik qonunchiligida shaxsning sha'ni va qadr-qimmatiga putur yetkazuvchi ma'lumotlarni rad etish hamda yetkazilgan ma'naviy zarar uchun kompensatsiya undirish imkoniyati nazarda tutilgan. Shuningdek, jinoyat qonunchiligida tuhmat va haqorat bilan bog'liq harakatlar uchun javobgarlik belgilangan. Mazkur normalar fuqarolarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishning muhim huquqiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi.³

Biroq ijtimoiy tarmoqlar orqali sodir etilayotgan huquqbuzarliklarning o'ziga xos jihatlari mavjud. Internet muhitida axborot tez tarqalishi, anonimlik imkoniyati hamda foydalanuvchilar sonining ko'pligi bunday huquqbuzarliklarni aniqlash va ularga qarshi kurashishni murakkablashtiradi. Ayrim hollarda shaxsga doir ma'lumotlarning egasining rozilgisiz tarqatilishi yoki noto'g'ri talqin qilinishi natijasida shaxsiy hayot daxlsizligi ham buzilishi mumkin. Bu esa nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy va axloqiy muammolarni ham keltirib chiqaradi.⁴

Shu sababli ijtimoiy tarmoqlarda shaxs sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish masalasini yanada takomillashtirish zarur. Birinchidan, fuqarolarning raqamli huquqiy madaniyatini oshirish muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda har bir shaxs boshqalarning huquq va manfaatlarini hurmat qilishi lozim. Ikkinchidan, internet orqali sodir etiladigan huquqbuzarliklarni aniqlash va oldini olish bo'yicha huquqni muhofaza qiluvchi organlarning vakolatlarini yanada kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Uchinchidan, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatilayotgan noqonuniy yoki shaxs sha'ni va qadr-qimmatiga putur yetkazuvchi axborotlarni tezkor ravishda bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.⁵

Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda huquqbuzarliklarning oldini olish maqsadida profilaktik choralarni kuchaytirish ham muhimdir. Xususan, aholining

¹ O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.

² O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2022.

³ O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.

⁴ O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonuni. 02.07.2019.

⁵ Saidov A.X., Ochilov B. Inson huquqlari nazariyasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.

internet madaniyatini oshirishga qaratilgan targ'ibot ishlarini kengaytirish, yoshlar o'rtasida raqamli xavfsizlik bo'yicha ta'lim dasturlarini joriy etish hamda fuqarolarga o'z huquqlarini himoya qilish mexanizmlari haqida keng tushuntirish ishlari olib borilishi maqsadga muvofiqdir. Bu esa ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom axborot muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyat hayotida muhim axborot almashinuvi va kommunikatsiya vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda. Biroq raqamli muhitda axborotning tez tarqalishi va foydalanuvchilarning anonimligi shaxsning sha'ni, qadr-qimmatini hamda ishchanlik obro'siga putur yetkazuvchi turli huquqbuzarliklarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Shu bois ijtimoiy tarmoqlarda shaxs huquqlarini himoya qilish masalasi dolzarb huquqiy muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligida shaxs sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan muayyan huquqiy normalar mavjud bo'lsa-da, ularni raqamli muhit sharoitida yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatilayotgan yolg'on yoki haqoratli ma'lumotlarning oldini olish, bunday holatlarni tezkor aniqlash va huquqiy choralar ko'rish mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, fuqarolarning raqamli huquqiy madaniyatini oshirish, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda axborot madaniyatini shakllantirish hamda internet makonida shaxs huquqlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish tamoyillarini keng targ'ib qilish zarur. Mazkur choralar ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom axborot muhitini yaratish, fuqarolarning sha'ni va qadr-qimmatini ishonchli himoya qilish hamda jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasining “Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida”gi Qonuni. 02.07.2019.
5. Saidov A.X., Ochilov B. Inson huquqlari nazariyasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.